

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 332

Gospodarka lokalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi
Ryszard Brol, Andrzej Sztando,
Andrzej Raszkowski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Anna Grzybowska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: K. Halina Kocur

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-488-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Zbigniew Grzymala: Możliwości wykorzystywania środków pomocowych z UE przez gminy polskie w nowej perspektywie finansowej 2014-2020 .	11
Marcin Broł: Problem efektywności partnerstwa publiczno-prywatnego w świetle teorii agencji	21
Andrzej Raszkowski: Tożsamość terytorialna w odniesieniu do rozwoju lokalnego.....	34
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Fragmentacja polityczna w organach uchwałodawczych polskich gmin – dynamika i zróżnicowanie przestrzenne	44
Anna Jasińska-Biliczak: Instrumenty wspierające sektor małych i średnich przedsiębiorstw na poziomie lokalnym – przykład powiatu nyskiego.....	54
Marian Maciejuk: Ewolucja form organizacyjno-prawnych prowadzenia działalności gospodarczej przez samorząd terytorialny.....	64
Joanna Kosmaczewska: Zakorzenie terytorialne jako czynnik rozwoju lokalnego.....	72
Alina Kulczyk-Dynowska: Turystyka w gminach tatrzańskich ze szczególnym uwzględnieniem roli Tatrzańskiego Parku Narodowego	81
Eliza Farelnek, Wioletta Wierzbicka: Miejska gospodarka lokalna w ujęciu holistycznym.....	91
Marcin Feltynowski: Wykorzystanie systemów informacji przestrzennej w procesach decyzyjnych – analiza decyzji o warunkach zabudowy w gminie Zawidz.....	100
Stefan Zawierucha: O gospodarowaniu odpadami na poziomie lokalnym	112
Cezary Brzeziński: Ekonomiczne konsekwencje polityki przestrzennej na przykładzie gminy wiejskiej Brzeziny	121
Piotr Zawadzki: <i>City placement</i> – nowy trend w działaniach promocyjnych polskich miast	131
Grzegorz Maśloch: Społeczno-gospodarcze uwarunkowania konsolidacji i dekonsolidacji jednostek samorządu terytorialnego w Polsce	140
Sławomira Hajduk: Innowacje w zarządzaniu rozwojem przestrzennym na poziomie lokalnym	149
Ewa M. Boryczka: Koncepcja <i>Town Centre Management</i> w procesie rewitalizacji obszarów śródmiejskich polskich miast	157
Bożena Kuchmacz: Aktywność społeczna jako czynnik rozwoju lokalnego.	168
Janusz Jędraszko: Diagnoza bezrobocia osób niepełnosprawnych w powiecie jeleniogórskim.....	179

Justyna Adamczuk: Media społecznościowe jako narzędzie kreowania wizerunku jednostek samorządowych na przykładzie samorządów lokalnych powiatu jeleniogórskiego	189
Jarosław Klosowski, Sergiusz Najar: Pozycja transgraniczna Jeleniej Góry: korzyści i bariery dla rozwoju	200
Agnieszka Krześ: Rozwój Wrocławskiego Obszaru Metropolitarnego oparty na zasobach endogenicznych – wybrane aspekty	211

Summaries

Zbigniew Grzymała: The possibility of using aid funds from the EU by Polish municipalities in the new financial perspective 2014-2020.....	20
Marcin Broł: Efficiency problem of the public-private partnerships from the perspective of agency theory	33
Andrzej Raszkowski: Territorial identity in terms of local development	43
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Political fragmentation in communal councils in Poland – dynamics and spatial differentiation.....	53
Anna Jasińska-Biliczak: Instruments supporting SMEs sector at the local level – example of the nyski powiat.....	63
Marian Maciejuk: The evolution of organizational and legal forms related to running business activities by local government	71
Joanna Kosmaczewska: Territorial embeddedness as a local development factor	80
Alina Kulczyk-Dynowska: Tourism in Tatra municipalities with particular focus on the role of the Tatra National Park	90
Eliza Farelnik, Wioletta Wierzbicka: Local economy of the city in the holistic perspective	99
Marcin Feltynowski: Use of GIS in decision-making process – analysis of planning permissions in Zawidz commune.....	111
Stefan Zawierucha: About waste management at the local level	120
Cezary Brzeziński: The economic impact of spatial policy on the example of Brzeziny rural community	129
Piotr Zawadzki: City placement – a new trend in promotional activities of Polish towns.....	139
Grzegorz Maśloch: Socio-economic conditions of consolidation and deconsolidation of local government entities in Poland.....	148
Sławomira Hajduk: Innovations in spatial management at the local level.....	156
Ewa M. Boryczka: The concept of <i>Town Centre Management</i> in the urban regeneration process of Polish cities centres	167
Bożena Kuchmacz: Social activity as a factor of local development.....	178
Janusz Jędraszko: Diagnosis of unemployment of people with disabilities in the Jelenia Góra powiat	188

Justyna Adamczuk: Social media as an instrument for the creation of local government image. An example of local government of the jeleniogórski powiat	199
Jarosław Kłosowski, Sergiusz Najar: Transborder positions of Jelenia Góra: benefits and barriers to the development.....	210
Agnieszka Krześ: Development of Wrocław Metropolitan Area based on the endogenous resources – chosen aspects	220

Jarosław Klosowski, Sergiusz Najar

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

POZYCJA TRANSGRANICZNA JELENIEJ GÓRY: KORZYŚCI I BARIERY DLA ROZWOJU

Streszczenie: Celem opracowania jest przedstawienie uwarunkowań rozwojowych wynikających z położenia transgranicznego Jeleniej Góry. Praca odnosi się do obowiązującej polityki europejskiej, Strategii Rozwoju Kraju, Strategii Województwa Dolnośląskiego 2020 i strategii miasta. Jelenia Góra jako główne miasto subregionu jeleniogórskiego powinna się stać głównym ośrodkiem kreującym nowe rozwiązania, które w ostatnich latach postawiły na spójność regionalną i rozwój obszarów transgranicznych, oraz być beneficjentem potencjalnych projektów i rozwiązań instytucjonalnych. Dzięki integracji terytorialnej w ramach transgranicznych i międzynarodowych regionów funkcjonalnych Jelenia Góra może poprawić swoją konkurencyjność. Tą drogą takie potencjały, jak dziedzictwo naturalne, krajobrazowe i kulturalne, sieci urbanistyczne i rynki pracy, przedzielone granicami, mogą być lepiej wykorzystane. Jelenia Góra ma do wypełnienia lukę w kreowaniu ośrodków zdolnych do dostarczania innowacji dla rozwoju gospodarczego.

Słowa kluczowe: Jelenia Góra, transgraniczność, rozwój lokalny.

DOI: 10.15611/pn.2014.332.20

1. Wstęp

Celem opracowania jest przedstawienie szans i zagrożeń wynikających z położenia geograficznego Jeleniej Góry w kontekście społeczno-gospodarczych procesów globalizacyjnych oraz integracji europejskiej. Praca odnosi się do obowiązującej polityki europejskiej, Strategii Rozwoju Kraju 2020, Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 oraz Strategii Rozwoju Jeleniej Góry na lata 2004-2015. Jelenia Góra jako główne miasto subregionu jeleniogórskiego powinna się stać głównym ośrodkiem kreującym nowe rozwiązania wynikające z polityki Unii Europejskiej, która w ostatnich latach postawiła na spójność regionalną oraz rozwój obszarów transgranicznych, oraz być beneficjentem potencjalnych projektów i rozwiązań instytucjonalnych. Położenie miasta w rejonie przygranicznym, o specyficznych cechach klimatu kotliny śródgórskiej, pełnienie przez miasto funkcji ważnego subregionalnego ośrodka usługowego i ważnego miejsca pracy dla otaczającego rejonu, stawiają przed Jelenią Górą wyjątkowe wyzwania.

Położenie transgraniczne Jeleniej Góry wyróżnia ją na mapie Polski jako jedynej tak dużej aglomeracji o znaczącym w skali regionu potencjale gospodarczym i aspiracjach kulturotwórczych. Regiony transgraniczne to regiony, w których część podstawowych jednostek administracyjnych przylega do granic wewnętrznych. Położenie takie może zarówno być czynnikiem przynoszącym korzyści, jak też stwarzać określone bariery dla rozwoju miasta i regionu¹.

W literaturze przedmiotu obszar transgraniczny jest określany jako fragment przestrzeni społeczno-gospodarczej przekraczającej co najmniej jedną granicę państwową. Jak każdy obszar, charakteryzuje się on różnorodnymi więziami i relacjami zachodzącymi pomiędzy ludźmi oraz podmiotami gospodarczymi i instytucjami funkcjonującymi na jego obszarze [Kowerski, Matkowski 2006]. M. Fic definiuje region transgraniczny jako terytorium po obu stronach granicy państw, którego „ludność chce współpracować, by pobudzać postęp kulturalny, społeczny i gospodarczy” [Fic 1996].

Przygraniczne położenie regionów może być – i często bywa – przyczyną jego niedorozwoju gospodarczego i cywilizacyjnego, prowadzącego do marginalizacji i peryferyjności, ale może także sprzyjać rozwojowi. Daje bowiem możliwość nawiązania bezpośredniej współpracy z sąsiadującymi regionami należącymi do innej narodowej przestrzeni, a jednocześnie z całym tym krajem.

Współpraca ta:

- może stać się w konsekwencji konkurencyjnym atutem tych regionów,
- może się rozprzestrzeniać innowacyjność gospodarcza oraz przenikanie wpływów społeczno-kulturalnych,
- umożliwia dostęp do zasobów i rynków,
- zmniejsza ryzyko inwestycyjne,
- dąży do pokonywania dotychczasowych podziałów ekonomicznych,
- integruje społeczności lokalne wokół transeuropejskich celów rozwojowych,
- przyczynia się do spójności regionalnej pomimo różnic krajowych i narodowych,
- przyczynia się do pokonywania negatywnych stereotypów etnicznych, umacniania poczucia wspólnoty europejskiej.

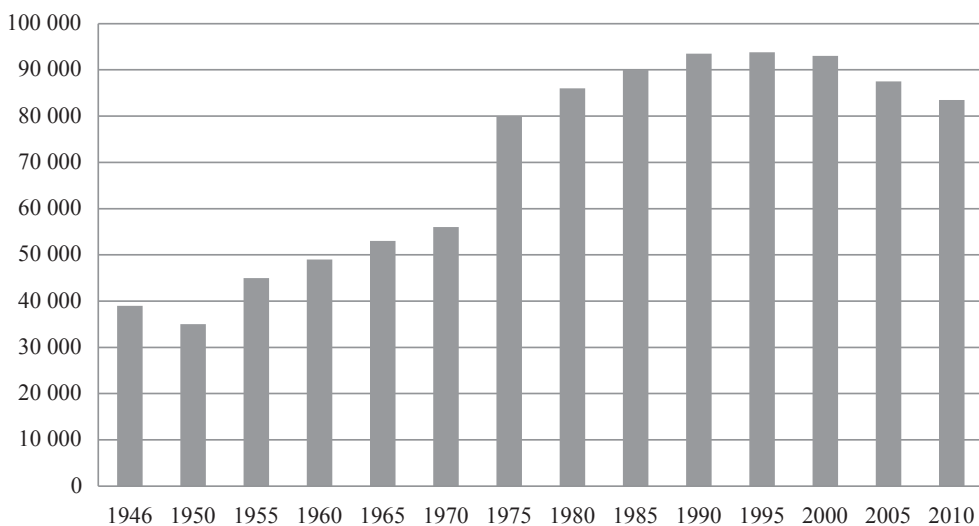
Wobec powyższych ocen można sformułować hipotezę, że Jelenia Góra jest miastem transgranicznym, które poprzez swoją strategię i politykę rozwojową odnosi korzyści społeczno-gospodarcze z nieodległego pogranicza oraz sąsiedztwa z ościennymi regionami Czech i Niemiec.

---

¹ Europejska Konwencja Ramowa o Współpracy Transgranicznej najpełniej opisuje zasady współpracy regionów sąsiadujących przez granice, Konwencja Madrycka definiuje współpracę transgraniczną jako wspólne działanie mające na celu umocnienie i dalszy rozwój sąsiedzkich kontaktów, Stowarzyszenie Europejskich Regionów Granicznych zajmuje się współpracą międzyregionalną, odbywającą się między regionalnymi i lokalnymi władzami regionów transgranicznych i przygranicznych.

2. Obecna pozycja Jeleniej Góry

Jelenia Góra położona jest w południowo-zachodniej części województwa dolnośląskiego, w centrum kotliny śródgórskiej. Miasto jest siedzibą władz miejskich i powiatu ziemskiego oraz centrum przemysłowo-turystycznym, a także głównym ośrodkiem komunikacyjno-usługowym regionu. Wyznaczone zostało także na stolicę Euroregionu NYSA, skupiającego przygraniczne tereny Polski, Niemiec oraz Czech i konsolidującego działania w dziedzinie ochrony środowiska, gospodarki przestrzennej, nauki, sztuki oraz turystyki. Przez Jelenią Górę prowadzą drogi komunikacyjne do Wiednia (429 km), Berlina (303 km) i Pragi (156 km). Miasto zamieszkuje ponad 80 tys. osób.

Rys 1. Liczba mieszkańców Jeleniej Góry

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUS.

Biorąc pod uwagę linie trendu, prognozy demograficzne przewidujące zmniejszenie liczby mieszkańców Polski w 2050 r. do 30 mln, można prognozować, że w 2050 r. w Jeleniej Górze będzie nie więcej niż 75 tys. mieszkańców (tj. mniej niż w 1975 r.) (rys. 1).

Główne dziedziny przemysłu Jeleniej Góry to: przemysł chemiczny (Przedsiębiorstwo Farmaceutyczne Jelfa SA, Jelenia Plast Sp. z o.o.), optyczny (Jeleniogórskie Zakłady Optyczne Sp. z o.o. – szkło okularowe, soczewki, pryzmaty), maszynowy (PM Poland SA, DOLFAMEX Sp. z o.o., Jeleniogórskie Zakłady Odlewnicze ZREMB Sp. z o.o.), włókienniczy (ANILUX – produkcja włóczki i przędzy) oraz motoryzacyjny (DSE DRAEXLMAIER). Preferowane kierunki inwestowania

w aglomeracji jeleniogórskiej to nieuciążliwa dla środowiska działalność produkcyjna i usługowa oraz rozwój bazy turystycznej i uzdrowskiej.

Tabela 1. Liczba podmiotów gospodarczych wg liczby pracowników

Liczba pracowników	1-9	10-49	50-249	250-999	Powyżej 1000
Liczba podmiotów gospodarczych	11 813	325	70	11	1

Źródło: *Zmiany strukturalne grup podmiotów...* 2011.

W Jeleniej Górze nie ma wielkich zakładów i organizacji gospodarczych. Produkcja przemysłowa i usługowa oparta jest w przeważającej mierze na małych zakładach zatrudniających nie więcej niż 9 osób (tab. 1).

Jelenia Góra nie jest dużym ośrodkiem akademickim, jedynie w zakresie szkół zawodowych posiada znaczącą ofertę kształcenia zawodowego (tab. 2). W pozostałych grupach szkół posiada znacznie mniej placówek w stosunku do liczby mieszkańców i wielkości miasta. Znamienne jest, że w mieście transgranicznym znajomość języków obcych jest na jednym z najniższych poziomów w województwie dolnośląskim, a liczba studentów wszystkich form kształcenia spadła prawie o 40% w ciągu ostatnich 5 lat.

Tabela 2. Liczba jednostek oświatowych w Jeleniej Górze

Kryterium	Wartość	Miejsce w kraju
Liczba mieszkańców	86 219	47
Średnie zarobki	3 018	176
Bezrobocie	9,60%	65
Liczba przedszkoli	15	62
Liczba szkół podstawowych	12	54
Liczba gimnazjów	15	51
Liczba szkół średnich	11	85
Liczba szkół zawodowych	7	37
Liczba szkół wyższych	2	67

Źródło: opracowanie własne na bazie materiałów WUS.

Warunkami realizacji polityki przestrzennej, umożliwiającej poprawę standardu życia i zamieszkania lokalnej społeczności, podwyższenie turystycznej i uzdrowskiej atrakcyjności miasta, są:

1. Położenie miasta z dala od obecnego ośrodka wojewódzkiego, w rejonie przygranicznym i na obszarze o wysokich walorach przyrodniczych i turystycznych.

2. Położenie miasta w rejonie o specyficznych cechach klimatu kotliny śródgórskiej – częste inwersje termiczne, występowanie wyjątkowo niskich ekstremów temperatury minimalnej.

3. Pełnienie przez miasto funkcji ważnego subregionalnego ośrodka usługowego przy równoczesnej, silnej specjalizacji z dominacją funkcji przemysłowej, turystycznej i uzdrowiskowej.

4. Słabo rozwinięta kooperacja zakładów przemysłowych z innymi sektorami działalności gospodarczej (w szczególności drobnych firm).

5. Pełnienie przez miasto funkcji ważnego miejsca pracy dla otaczającego rejonu przy równoczesnej, występującej w ostatnim okresie, względnie wysokiej stopie bezrobocia wśród mieszkańców [Europejskie Ugrupowanie Współpracy... (2013)].

Od blisko trzydziestu lat dzielnicę Jeleniej Góry stanowią Cieplice, należące do najstarszych uzdrowisk w Polsce i jako jedno z nielicznych posiadające źródła termalne (do 86,7°C). Występują tu zmineralizowane wody fluorkowo-krzemowe, leczące skutecznie m.in. schorzenia reumatyczne, ortopedyczno-urazowe, neurologiczne i urologiczne. Południowy fragment obszaru miasta podlega ochronie prawnej; znajduje się tu Karkonoski Park Narodowy, który wraz z otuliną stanowi część Obszaru Chronionego Krajobrazu Karkonosze – Góry Izerskie. W części północnej zlokalizowany jest Park Krajobrazowy Dolina Bobru, a w północno-wschodniej – Rudawski Park Krajobrazowy. Dodatkowo cały obszar Jeleniej Góry podlega ochronie uzdrowiskowej.

Jelenia Góra, w stosunku do pozostałych miast powiatowych Dolnego Śląska, w większości wskaźników jakości życia, rozwoju gospodarczego i demograficznych zajmuje odległe miejsce. Według danych zawartych w raporcie *Identyfikacja i delimitacja obszarów wzrostu oraz obszarów problemowych w Województwie Dolnośląskim* [2012] miasto Jelenia Góra się wyludnia i traci zameldowanych obywateli (1 miejsce na Dolnym Śląsku). W wymiarze gospodarczym miasto zajmuje miejsce w dolnej połowie dolnośląskich powiatów w zakresie produkcji przemysłowej i inwestycji zagranicznych. Jakość życia oraz kondycja zdrowotna i patologiczne zjawiska w życiu rodzinnym (narkomania, alkoholizm i przemoc) czynią Jelenią Górę jednym z najgorszych miast powiatowych w regionie.

Wobec powyższych danych za bardzo ambitny cel należy uznać realizację wizji rozwoju miasta, przedstawionej jako: „Jelenia Góra nowoczesne, europejskie miasto o wielu funkcjach regionalnych i ponadregionalnych, stanowiącego jeden z głównych ośrodków rozwoju Dolnego Śląska. Miasto, którego rozwój oparty jest o turystykę, przemysł, funkcje uzdrowiskowe, szkolnictwo wyższe, usługi, handel i inne dziedziny działalności. Dysponujące bogatą i powszechnie dostępną infrastrukturą techniczną oraz społeczną. Przyjazne dla przedsiębiorczości i rozwoju rynku pracy. Bezpieczne, estetyczne i czyste. Stwarzające możliwości samorealizacji zawodowej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej mieszkańców. Wzrastające w poszanowaniu zasad ekorozwoju” [*Strategia rozwoju Jeleniej Góry...* (2013)].

3. Transgraniczna pozycja Jeleniej Góry

Przedstawiona powyżej pozycja Jeleniej Góry nie ma związku z jej transgranicznym usytuowaniem. Dostęp do zasobów i rynków przygranicznych Kraju Kralowohradeckiego oraz Landu Saksonii stwarza perspektywę określonych korzyści, które mogą odnieść mieszkańcy oraz podmioty gospodarcze miasta. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 podkreśla transgraniczne położenie Jeleniej Góry, lecz zdaniem autorów nie próbuje wykorzystać tych atutów, nie proponuje również konkretnych działań, by tę naturalną przewagę wykorzystać [*Strategia rozwoju województwa...*(2013)]. Znamienne jest również, że Strategia Rozwoju Kraju wymienia Jelenią Górę jako region peryferyjny, znacznie oddalony od centrów administracyjnych, jednocześnie nie dając odpowiedzi, w jaki sposób państwo zadba o harmonijny, zrównoważony rozwój tak specyficznie położonych miast i regionów [*Strategia rozwoju kraju ...* 2012].

Współpraca transgraniczna tylko wtedy będzie podnosić konkurencyjność regionów i sprzyjać osiągnięciu spójności społecznej, jeśli będzie korzystna dla obu stron, a to wymaga koordynacji oraz wielopłaszczyznowego współdziałania wszystkich zainteresowanych partnerów. Aby proces ten był trwały i skuteczny, muszą w nim partycypować zarówno przedsiębiorcy, jak i społeczność oraz władze publiczne szczebla lokalnego i ponadlokalnego. Tylko dzięki współdziałaniu można skutecznie przeciwstawić się problemom rosnących dysproporcji rozwojowych, biedy, ubóstwa, bezrobocia, degradacji środowiska. Brak takiego zintegrowanego podejścia jest często przyczyną nikłej dynamiki tego rozwoju i groźnych dysproporcji rozwojowych [Kuciński 1998].

Niezależnie od przyjętych strategii jednym z czynników obiektywnych, które będą miały wpływ na tempo i kierunki rozwoju miasta, są procesy globalizacyjne². Wyzwania te odnoszą się zarówno do ograniczania zagrożeń, jak i stymulowania rozwoju. Dynamika zachodzących w skali globalnej zmian społeczno-ekonomicznych kreuje nowe wyzwania i nowe uwarunkowania rozwoju, co stawia wszystkie strategie przed koniecznością uwzględniania wielu uwarunkowań oraz proponowania elastycznej reakcji w obliczu zmieniających się realiów.

Transgraniczność, warunki geograficzne, demograficzne, potencjał gospodarczy regionu dają Jeleniej Górze wiele możliwości dynamicznego rozwoju. Autorzy chcą zwrócić uwagę na niżej wymienione aspekty.

Za podstawową korzyść autorzy uznają możliwość **mobilności** – zarówno pracowników, jak i konsumentów, usługodawców i uczniów/studentów poszukujących najlepszej jakościowo, cenowo lub kosztowo usługi, wyrobu lub możliwości zdobycia wykształcenia i zawodu. Szczególnie w okresie wysokiego bezrobocia jest to bezinwestycyjne rozwiązanie nie oznaczające trwałego opuszczenia miasta lub emigracji.

² Wpływ procesów globalizacji na rozwój lokalny opisuje R. Broł w [*Gospodarka lokalna...* 2013].

Otwarcie rynków i zasobów obszaru transgranicznego oznacza zwiększenie **konkurencyjności** miasta. Jego szkoły, firmy i placówki usługowe będą musiały ofiarować lepsze i tańsze usługi i wyroby dla klientów i konsumentów pod wpływem rosnącej konkurencji z zagranicy. Będzie to z korzyścią dla mieszkańców miasta także poprzez dostęp do nowych zasobów i możliwości osiągnięcia swoich celów życiowych.

Szczególnie atrakcyjna dla młodego pokolenia Jeleniej Góry może się okazać oferta edukacyjna ościennych regionów, która – także ze względu na potrzebę poznania dodatkowo języka czeskiego lub/i niemieckiego – pozwoli na zwiększenie **kompetencji** dzięki nowym zawodom i umiejętnościom tam zdobytym.

Dostępność i otwartość Jeleniej Góry będzie dla mieszkańców czeskiego i niemieckiego pogranicza dodatkową atrakcją przy realizacji usług, zakupów i innych form korzystania z zasobów miasta.

Międzynarodowe **rozpoznawalność i prestiż**, dzięki promowaniu transgranicznego położenia, będą miały istotne znaczenie zarówno dla morale mieszkańców i ich samozadowolenia, dla turystów szukających zintegrowanej oferty, jak i dla inwestorów zagranicznych lub krajowych zainteresowanych dostępem do transgranicznych zasobów i rynków.

Dzięki lepszej **spójności terytorialnej** pojawiają się szanse na większe i dodatkowe fundusze UE kierowane na ten cel, wykraczające poza dotychczasowo rozumiane projekty transgraniczne, lecz nakierowane na kwestie rozwojowe, badania (i rozwój) oraz nowe technologie .

Transgraniczność to również potencjalne lepsze **zrównoważenie** dotychczasowych kierunków polityki rozwoju w celu lepszego racjonalnego chronienia i wykorzystania zasobów naturalnych Karkonoszy i obszarów industrialnych nad Nysą Łużycką. Oczywiście potencjalne korzyści zostaną odniesione po pokonaniu, ominięciu lub likwidacji znaczących **barier**, które niekiedy od wielu dekad, ograniczają rozwój miasta, pogłębiając jego obecną peryferyzację.

Do **barier twardych** można zaliczyć kwestie istniejącej (standardy, stan) oraz niezbędnej infrastruktury transportowej (drogi, koleje), komunalnej (oczyszczalnie i kanalizacja), energetycznej (linie energetyczne i gazociągi). Dodać można brak kapitału finansowego w sektorze przedsiębiorstw oraz tradycyjną monokulturę turystyczno-uzdrowiskową, która – bez działań integracyjnych samorządu – nie będzie podmiotem procesów transgranicznych .

Barierami miękkimi można nazwać politykę rozwojową (krajową i regionalną), tworzoną bez porozumienia z krajami i regionami ościennymi, w tym politykę wsparcia MSP, zatrudnienia, politykę transportową, energetyczną, zdrowotną i edukacyjną. Szczególnie te ostatnie są pokłosiem stereotypów kulturowych i tradycji, które pozostają mocnymi barierami dla współdziałania i komunikacji. Jeśli dodać do tego niski poziom kapitału społecznego i rozwojowego (szczególnie po stronie polskiej) oraz niepokojący poziom alkoholizmu, przemocy w rodzinie i spożycia

narkotyków w Jeleniej Górze, to mamy istotne problemy w budowaniu prorozwojowej przestrzeni relacji transgranicznych.

4. Budowanie pozycji transgranicznej Jeleniej Góry wobec nowej polityki UE

Jelenia Góra jako miasto, zgodnie ze Strategią Dolnego Śląska oraz innymi dokumentami, powinna się stać głównym ośrodkiem kreującym nowe rozwiązania wynikające z polityki Unii Europejskiej. Zgodnie z założeniami nowej polityki regionalnej UE, uzgodnionej w Gödöllő (Węgry) w maju 2011 r. przez ministrów UE odpowiedzialnych za planowanie przestrzenne *Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions*, należy uwzględnić 6 priorytetów rozwoju terytorialnego:

1. Promocja policentrycznego i zrównoważonego rozwoju terytorialnego.
2. Wspieranie zintegrowanego rozwoju miast, regionów, obszarów wiejskich.
3. Integracja terytorialna w transgranicznych i ponadnarodowych regionach funkcjonalnych.
4. Zapewnienie globalnej konkurencyjności regionów na bazie silnych gospodarek lokalnych.
5. Poprawa integralności terytorialnej dla jednostek, społeczności i przedsiębiorstw.
6. Wykorzystywanie ekologicznych, krajobrazowych i kulturowych walorów regionów.

Wyróżnia się w powyższym zestawieniu priorytet nr 3: „Integracja terytorialna w transgranicznych i ponadnarodowych regionach funkcjonalnych”, wyszczególniająca, iż „integracja terytorialna poprzez współpracę terytorialną może być istotnym czynnikiem wzmacniającym konkurencyjność globalną. Tą drogą potencjały, takie jak cenne dziedzictwo naturalne, krajobrazowe i kulturalne, sieci urbanistyczne i rynki pracy, przedzielone granicami, mogą być lepiej wykorzystane. Integracja terytorialna i współpraca mogą stworzyć masę krytyczną dla rozwoju, obniżając społeczne, ekonomiczne i ekologiczne rozwarstwienie i budując wzajemne zaufanie i kapitał społeczny. Transgraniczne i międzynarodowe regiony funkcjonalne mogą wymagać odpowiedniej koordynacji polityki pomiędzy różnymi krajami. Popieramy międzynarodową i transgraniczną integrację regionów idącą poza współpracą w projektach, skupioną na rozwoju i rzeczywistych wynikach o znaczeniu transgranicznym lub międzynarodowym. Europejska Współpraca Terytorialna powinna być lepiej osadzona w krajowych, regionalnych i lokalnych strategiach rozwojowych” [*Towards an Inclusive...* 2011].

Powyższe powinno oznaczać znaczącą reorientację polityki miasta i regionu wobec nowych możliwości i dotychczasowych barier, problemów i wyzwań. Najistotniejszych zmian należy upatrywać w kształtowaniu polityki informacyjnej

i edukacyjnej (kwestie językowe, kulturowe i medialne) poprzez wprowadzenie stałej obecności języków czeskiego i niemieckiego do środków informacji oraz informowanie o praktycznych kwestiach dla klientów, konsumentów i innych użytkowników przestrzeni transgranicznej. Ważnym uzupełnieniem funkcji Dolnośląskiego Urzędu Pracy oraz transeuropejskiej służby zatrudnienia EURES będzie uruchomienie portalu informacyjnego o możliwości transgranicznej pracy w Czechach i Niemczech wraz z uruchomieniem transportu publicznego do najbliższych miast obu krajów. Istotnym czynnikiem będzie obowiązkowe nauczanie obu sąsiednich języków na poziomie gimnazjum wraz z towarzyszącym programem poznawania kultur, uprawiania sportu czy wspólnych działań organizacji pozarządowych.

Istotnym czynnikiem zdynamizowania procesów transgranicznych będzie nieodległe uruchomienie Europejskiego Ugrupowania Współpracy Transgranicznej pomiędzy Polską i Republiką Czeską. Projektowane Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej (EUWT) odpowiada na realne potrzeby społeczne i ekonomiczne oraz wykorzystuje rozwiązanie instytucjonalne wprowadzone w UE w 2006 r. (od tego czasu powstało 28 EUWT) [Europejskie Ugrupowanie Współpracy... (2013)]. Zgodnie z wynikami badań ankietowych EUWT powinno w pierwszej kolejności odnieść się do obszarów strategicznych mających wpływ na rozwój obszaru pogranicza, takich jak rozwój gospodarczy, konkurencyjność i wzrost, transport i komunikacja, a także turystyka.

5. Podsumowanie

Wyzwania współczesnego świata, postępujące procesy globalizacji, delokalizacja produkcji i usług, dyfuzja innowacyjności są obiektywnymi czynnikami oddziałującymi na miasta i społeczności lokalne. Czynniki te mają uwielokrotniony wpływ na tak specyficznie położone miasto jak Jelenia Góra: miasto duże, położone w strefie transgranicznej, znacznie oddalone od ośrodków administracji rządowej. Realizowane strategie rozwoju kraju, województwa dolnośląskiego i strategia rozwoju miasta biorą pod uwagę specyfikę Jeleniej Góry. Rozwój miasta jest procesem wielowymiarowym, obejmującym nie tylko sferę społeczną demografii, gospodarki czy ekologii. Konceptcje zrównoważonego rozwoju wymagają jednoczesnego osiągnięcia celów społecznych, ekonomicznych i ekologicznych. Równocześnie musimy przyjąć, że nie wszystkie globalne tendencje i rozwiązania automatycznie urzeczywistnią się w każdym obszarze. Bez lokalnej inicjatywy i umiejętności wykorzystania swych lokalnych atutów oraz potencjału endogenicznego nic samo się nie wydarzy.

Obecna pozycja Jeleniej Góry, transgraniczność, stopień rozwoju gospodarczego, potencjał demograficzny, realizowane strategie pozwalają na stwierdzenie, że wiele czynników odróżnia ją od innych miast i regionów. Wśród czynników tych autorzy wyróżniają bariery, które mogą być kluczowymi czynnikami hamującymi wzrost Jeleniej Góry; w szczególności należy wymienić:

- Brak infrastruktury transportowej oraz trudności formalne z uruchomieniem transportu publicznego.
- Politykę rozwojową Polski i Dolnego Śląska na lata 2014-2020.
- Kulturowe i edukacyjne stereotypy i standardy.
- Niski poziom kapitału społecznego i rozwojowego.
- Turystyczno-uzdrowiskową monokulturę wizji strategicznej.
- Niski poziom kapitału finansowego i organicznej aktywności gospodarczej.
- Peryferyjność postrzegania inwestycyjnego.
- Wysoki poziom przemocy w rodzinie, alkoholizmu i użycia narkotyków, które mogą prowadzić do wzrostu przestępczości

Mocną stroną Jeleniej Góry pozostają silny ośrodek akademicki oraz znaczna liczba przedsiębiorców aktywnych gospodarczo (zob. tab. 1), 4 miejsce na Dolnym Śląsku w zakresie innowacyjności, dobra marka miasta dla ruchu turystycznego i uzdrowiskowo-zdrowotnego, jak również dobra kondycja gospodarcza partnerów transgranicznych, szczególnie Niemiec.

Aby wykorzystać niewątpliwie olbrzymi potencjał miasta, w realizacji strategii rozwoju miasta, zdaniem autorów, w znacznym stopniu należy wykorzystać:

- Mobilność – jedyny bezinwestycyjny lek na bezrobocie.
- Konkurencyjność – większy dostęp do rynków i zasobów.
- Kompetencje – więcej umiejętności (dla) absolwentów szkół.
- Dostępność – większy popyt na potencjalnie lepsze usługi.
- Rozpoznawalność – większa podaż kapitału inwestycyjnego.
- Spójność terytorialna – lepsze synergie i szanse na fundusze UE.
- Zrównoważenie – lepsze wykorzystanie Karkonoszy, zasobów wodnych.
- Prestiż – lepsze samopoczucie mieszkańców.

Powyższe wnioski skłaniają autorów do uznania, że Jelenia Góra nie w pełni wykorzystuje swoje położenie i uwarunkowania transgraniczne, dokonując wyborów polityki rozwojowej i inwestycyjnej znajdującej się w kompetencji władz miasta. Jelenia Góra powinna stać się miastem bardziej otwartym dla partnerów transgranicznych, rozwijać kompetencje i potencjalne przewagi konkurencyjne wobec sąsiednich regionów Czech i Niemiec.

Jelenia Góra jest, i ma szanse w dalszym ciągu być, silnym organizmem społecznym i ekonomicznym, stanowiącym centrum subregionalne, którego przyszła pozycja będzie się kształtować w korelacji z Dolnym Śląskiem oraz sąsiednimi regionami Czech i Niemiec. Wejście Polski do UE w 2004 r. oraz do strefy Schengen w 2008 r., wyniki perspektyw finansowych i rozwojowych 2004-2007 i 2007-2013 pokazały możliwości i ograniczenia europejskie miasta i subregionu.

Literatura

- Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej, <http://www.ewt.gov.pl/WstepDoFunduszyEuropejskich/Strony/EUWT.aspx> [dostęp 15.03.2013].
- Fic M., *Elementy metodologii obszarów przygranicznych*, „Wiadomości Statystyczne” 1996, nr 11.
- Gospodarka lokalna w teorii i praktyce*, red. R. Broń, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław 2013.
- Identyfikacja i delimitacja obszarów wzrostu oraz obszarów problemowych w Województwie Dolnośląskim*, Wojewódzki Urząd Statystyczny, Wrocław 2012.
- Kowerski M., Matkowski S., *Gospodarka polsko-ukraińskiego regionu transgranicznego*, „Wiadomości Statystyczne” 2006, nr 2.
- Kuciński K., *Współpraca transgraniczna jako przesłanka konkurencyjności regionów*, [w:] *Czynniki i bariery regionalnej współpracy transgranicznej – próba syntezy*, red. J. Kitowski, Wydział Ekonomiczny Filii UMCS, Rzeszów 1998.
- Strategia rozwoju kraju 2020*, dokument przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012, http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_rozwoju/SRK_2020/Documents/Strategia_Rozwoju_Kraju_2020.pdf [dostęp 15.03.2013].
- Strategia rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020*, http://www.umwd.dolnyslask.pl/fileadmin/user_upload/Rozwoj_regionalny/SRWD/SRWD_2020-final.pdf [dostęp 15.03.2013].
- Strategia rozwoju Jeleniej Góry na lata 2004-2015*, www.bip.umjeleniagora.dolnyslask.pl/plik.php?id=11042 [dostęp 20.03.2013].
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Jelenia Góra* (zmiana studium na podstawie Uchwały nr 218/XXX/2008 Rady Miejskiej Jeleniej Góry z dnia 24 czerwca 2008 r., uchwalona Uchwałą nr 625/LXXII/2010 z dnia 28 września 2010 r.), www.bip.um-jeleniagora.dolnyslask.pl/plik.php?id=8091 [dostęp 20.03.2013].
- Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions*, <http://www.eu2011.hu/document/territorial-agenda-european-union-2020-towards-inclusive-smart-and-sustainable-europe-diver> [dostęp 09.04.2013].
- Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w województwie dolnośląskim w 2010 r.*, Wyd. WUS, Wrocław 2011.

TRANSBORDER POSITIONS OF JELENIA GÓRA: BENEFITS AND BARRIERS TO THE DEVELOPMENT

Summary: The aim of this paper is to present development opportunities of cross-border position of Jelenia Góra. The work refers to the current European policies, the National Development Strategy, Lower Silesia strategic outline for 2020 and municipal strategy. Jelenia Góra should become the main center of creating the new solutions, which in recent years have set the regional cohesion and the development of cross-border areas to be the beneficiary of potential projects and institutional arrangements. With the territorial integration of cross-border and international regions Jelenia Góra can improve its competitiveness. Advantages such as natural heritage, landscape and cultural networks and urban labor markets on shared borders can be better used and leveraged. Jelenia Góra has to cover the gap in the creation of centers capable to provide innovation for the economic development.

Keywords: Jelenia Góra, transborder regions, local development.